

CAPUT IV.

DESCRIBITUR ANTIQUÆ UNIVERSITATIS EXEMPLUM.

Magno itaque et revera maximo discrimine varia Universitatum genera variusque quo contemplantur modus inter se distant, eoque quidem cujus rationes sæpe ab ipsa diversissima hominum persuasione pendent. Priusquam tamen, rem altius pertentaturi, circa hæc ipsa discrimina diversorum scriptorum diversas sententias audiamus, ne, nil certi præ oculis habentes, ipsi curramus quasi in incertum, aliquam veteris juris ecclesiastici simul ac civilis Universitatis imaginem delineare visum est.

Quodcumque enim quis fert de diversis Universitatibus iudicium, in cujuscunque favorem ipsius inclinatur animus, in hoc saltem omnes haud convenire non possunt, quod, si considerentur ut instituta jam adulta sui que conscia, Universitates secundum juris ecclesiastici sanctiones constitutæ tempore ceteris sint priores. Ab his igitur aliæ illæ defecerunt, vel, si dixisse malueris, a priorum statu, aliis ex illo retentis, aliis abdicatis, aliorum facta immutatione, posteriorum conditio profecta est.

Unde, quum Universitatum pertractandarum, ipsarumque propriæ naturæ inquirendæ suscipitur negotium, necessitatis fere est, si rectam claramque earum, et singulorum quæ in examinis partes veniunt sibi quis effingere vult notionem, ut priores illas Universitates rite perspiciat. Nullus vero harum cognoscendarum expeditior videtur modus, quam unam ex ipsis describendam seligere, temporibus illis exortam, quibus plena illarum omnibusque numeris absoluta,

secundum priorem ipsarum notionem, constituta erat ratio, eaque nondum immutata.

Medium ævum sensim sine sensu per multas turbas, multosque eventus vel privatos vel publicos, qui priscam nationum barbariem statumque ipsarum incultum exhibebant, semper magis Ecclesiæ, cujus amorem ac studium in se veluti hauserat, lenitatem suam fecit, totique tum omnium tum singulorum culturæ eandem hanc indolem indidit. Tempora advenerant sui melius conscia et quibus varia instituta res suas in integriorem præclarioremque in dies statum constituebant. Præcipue vero illud contigit institutis illis jam antiquioribus, in quæ totum Ecclesiæ, reipublicæ ac singulorum studium conspirabat, studiorum nimirum Universitatibus.

Vetera monumenta ferunt, ineunte seculo XV, operariorum turbis, urbem quamdam olim opulentam fere desertam factam fuisse. Illius regionis princeps, civitati haud parum addictus, ipsam allevandam statuit, sed modo qui, una cum terrenorum bonorum copia, ingenii quoque donis altissimis ipsam cumlaret. Scilicet anno 1425, flagitante Joanne IV Brabantiae duce, annuente et favente Martino V Summo Pontifice, ad pacem, extincto schismate, reduce orbe catholico, Universitas Lovaniensis fundata est.

Hanc igitur, tam fauste natam ac splendide adultam, secundum præcipua ejus capita, quam presse res tulerit, describendam hoc capite nobis proponimus.

Priusquam tamen antiquam Almam Matrem Lovaniensem, Dei misericordia nostris temporibus ad fovendam, ad instar antiquæ, fidem catholicam catholicosque mores, ad exornandam rempublicam, virosque gentis et ingenii proceres Religionis doctrinæque opibus et robore muniendos, instauratam adumbrare suscipiam, gratus et in Deum et in Almam

hanc Matrem animus hujus per tredecim fere annos filium cogit, ut hic exprimat, quanta jucunditate et opusculi conscribendi commoda et proprium cordis studium amico fœdere in hoc Dissertationis capite sociata conspiciat.

I.

FUNDATIO ANTIQUE UNIVERSITATIS LOVANIENSIS.

Ad dignoscendum Universitatum secundum mentem Ecclesiæ reipublicæque Christianæ constitutarum finem et perspicendas earum cum utraque potestate rationes, pauca tantum faciunt, quantum aperienda ipsarum foundationis et erectionis monumenta.

Primum ergo omnium audiamus Martinum V Pontificem, cujus Bullam subjicimus (1); deinde communicaturi ducis Brabantiæ rei gestæ notificationem et commendationem.

“ MARTINUS EPISCOPUS, Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Sapientiæ immarcessibilis, cujus inextinguibile irradiat lumen, cujusque infinitus est thesaurus, omnem habens vigorem, et virtutis Altissimi dispensator, omniumque crismatum elargitor, ipse Dominus ad hoc, suæ

(1) Cf. Joannis Molani, *Historiæ Lovaniensium libri XIV*, editi, commentario prævio, notis et appendicibus illustrati ab ill. P. F. X. de Ram, Rect. magn. Univ. Cath. in Opp. Lov. Bruxellis, 1861, 2 vol in-4°.

Inter appendices hic memoratas prima maximi pretii monumentum exhibet, *Statuta nimirum almæ Universitatis Lovaniensis*, ex veteri MS. codice eousque inedito, collato cum tribus aliis MSS. recentioris ætatis. In hoc codice, t. II, p. 891-1181, hæc statuta, cum iis quæ ipse Molanus in opere suo tradit, cum Valerii Andreæ *Fastis Academicis* (Lovanii, 1650), Nicolai Vernulæi *Academia Lovaniensi* (Lovanii 1668), et *Privilegiis Academiæ Lovaniensi... concessis*, Lovanii, 1728, editis, abundantissimam non Universitatis Lovaniensis tantum, sed Catholicarum mediæ ævi Universitatum constitutioni et vitæ cognoscendæ lucem affundunt.

miserationis dignatu, nobis licet immeritis sponsæ suæ, universalis Ecclesiæ, regimen pia dispensatione commisit, et nostræ debilitatis oculo jugum imposuit Apostolicæ servitutis, ut in Petri specula positi, tamquam de supremo vertice ad infima mundi, protoplastique posteris, qui non nativitatibus deprecantur fructus, sed intelligentiæ spiritu, eamdem, cujus initium verissima est disciplinæ concupiscentia, perstringendi sapientiam, Divinis educantur eloquiis, reflectentes intuitum, quid pro indisciplinatis errantium curandum mentibus pro hujusmodi illustranda Ecclesia ad Fidei propagationem conferat orthodoxæ, quid statui conveniat fidelium quorumlibet, prospiciamus attentius, et qualiter a fidelibus ipsis profugatis ignorantiae tenebris, illi post supereminentissimam summi opificis notionem, per ejusdem sapientiæ donum in via mandatorum directi, veri luminis pertingant claritatem, solertius intendentes eo ad quærendum ipsius sapientiæ alimenta literarum studia, per quæ Divini Nominis et ejusdem fidei cultus protenditur, militantis Ecclesiæ respublica, in spiritualibus et temporalibus, cum animarum salute geritur, pax et tranquillitas ubilibet solidantur, omnisque conditionis humanæ dilatatur prosperitas, nostræ provisionis, sollicitudinis ope, Apostolicisque favoribus propensius excitemus.

Sane pro parte dilectorum filiorum, Nobilis Viri Joannis Ducis Brabantiae, ac Præpositi, Decani, Scholastici, et Capituli Ecclesiæ Sancti Petri, necnon Burgi-magistrorum, Scabinorum et Communitatis Oppidi Lovaniensis, Leodiensis Diœcesis, nobis nuper exhibita petitio continebat: Quod licet in Ducatu Brabantiae et in aliis Dominiis ipsius Ducis, nec non etiam in Leodiensi, Cameracensi, Trajectensi, Morinensi et Tornacensi Diœcesibus, cæterisque ibidem circumvicinis partibus, et Dominiis, multa famosa et insignia

loca populo Christiano et rerum copiâ admodum opulenta existant; nullus tamen in illis locus esse noscitur, in quo saltem Generale vigeat Studium literarum : unde partium illarum plerique, commodo et usu studii carentes, vel hujusmodi literarum imperitiâ subjacent, vel in remotis partibus degere habent, scientiâ hujusmodi in eis sectantes incrementum. Verum oppidum præfatum, quod de temporali Dominio ipsius Ducis existit, adeo rerum copiâ, aëris temperie, multitudinis capacitate, atque domorum, et aliarum rerum necessariarum commoditate per Dei gratiam est referatum, quod ad hujusmodi receptandum, confovendumque Studium aptum plurimum et idoneum existere perhibetur. Quapropter ipsi, Dux, Præpositus, Decanus, Scholasticus, Capitulum, Burgi-magistri, Scabini et Communitas, considerantes attentius, quod inter cætera virtutum opera, quæ tamquam accepta Summo rerum Auctori sacrificia, quæ per manus offeruntur humanas, illa Divinæ Majestati grata plurimum nullatenus ambiguntur, per quæ ad suscipiendum singulare virtutum diadema illis, qui scientiarum earumdem sitiunt acquirere margaritam, opportunis remediis, et auxiliaribus commodis, subventionis præsidium efficaciter imperitur, Generale literarum Studium in eodem Oppido ordinari desiderant, ut inibi disciplinæ atque sapientiæ se studiis exercentes, sibi et aliis meliores effici valeant, et partium illarum prosperitatis Auctore Domino facilius incrementum sequatur. Et nihilominus Dux ipse, una cum Burgi-magistris, Scabinis et Communitate hujusmodi domos aptas, et loca convenientia illic cum scamnis et aliis necessariis officinis pro Magistris, Doctoribus et Scholaribus, ac aliis pro tempore legentibus, docentibus, disputantibus et audientibus deputare : Nec non eisdem Magistris et Doctoribus legentibus, de salario competenti annis singulis, vel alias de Bene-

ficiis Ecclesiasticis providere : Nec non quod Rector Universitatis Studii hujusmodi pro tempore existens super omnia membra Universitatis ejusdem , et illorum servitores , tam in civilibus quam in criminalibus , et aliis quibuslibet causis , negotiis et excessibus , sine impedimentis quibusvis jurisdictionem , coercionem , et emendationem dictis Duci , Præposito , Decano , Scholastico , Capitulo , Burgi-magistris , Scabinis et Communitati , communiter vel divisim in eodem Oppido quomodolibet competentes , exercere valeat , concedere et jurisdictionem , coercionem et correctionem hujusmodi a se penitus abdicare , et in Rectorem ipsum plenarie transferre : Singulis quoque Doctoribus , Magistris et Scholaribus , causa studii ad dictum Oppidum accedentibus , vel de illo recedentibus , pro tempore quæcumque sua , res et bona secum asportandi , et ea pro suæ voluntatis libito deportandi , sive ibidem vendendi , libertatem tribuere intendunt pariter et proponunt. Quare pro parte dictorum Ducis , Præpositi , Decani , Scholastici , Capituli , Burgi-magistrorum , Scabinorum et Communitatis , desiderantium etiam , quod Magistri , Doctores , et Scholares supradicti pro potiori dicti Studii incremento condignis Privilegiis se communitos sentiant , quibuslibet privilegiis , libertatibus , immunitatibus et exemptionibus aliorum Generalium Studiorum , quantum in ipsis , Duce , Præposito , Decano , Scholastico , Capitulo , Burgi-magistris , Scabinis et Communitate , et aliis ipsius Ducis subditis fuerit , gaudeant et utantur , nobis fuit humiliter supplicatum , ut in dicto Oppido Generale literarum Studium in qualibet licita Facultate erigere et ordinare , de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur , qui relatione fida , post informationem diligentem super habilitate loci , et aliis circumstantiis præmissis

de mandato nostro receptam, Oppidum ipsum aëris temperie politum, singularumque rerum humano usui necessariorum ubertate refertum, et alias pro hujusmodi studio locum aptum didicimus, pium, meritoriumque eorumdem Ducis, Præpositi, Decani, Scholastici, Capituli, Burgi-magistorum, Scabinorum, et Communitatis desiderium, per quod scientiarum fons, ex quo ad Dei laudem et gloriam haurire possint singuli viri consilii maturitate perspicui, virtutum et dogmatum ornatibus redimiti succedant, plurimum commendantes, hujusmodi supplicationibus inclinati, Auctoritate Apostolica præsentium serie statuimus, et etiam ordinamus: Quod amodo in dicto Oppido generale in Facultate qualibet, præterquam in Theologia, sit Studium, illudque perpetuis futuris temporibus ibidem vigeat, et observetur: Quodque omnes et singuli, Doctores, Magistri, et Scholares inibi omnibus et singulis libertatibus, immunitatibus, et indulgentiis quibusvis Doctoribus, Magistris, et Scholaribus, Coloniae, Wiennæ, ac Lipsensis, Pataviensis et Merseburgensis Diöcesium oppidis studii causa commorantibus per Sedem Apostolicam, vel alias qualitercumque concessis gaudeant pariter et utantur.

Singuli vero, qui cursu feliciter consummato in ea Facultate, qua hujusmodi inhæere studio, bravium obtinere meruerint, sibi que etiam pro aliorum erudimento docendi licentiam, ac Doctoratus sive Magisterii honorem petierint elargiri, per ipsorum inibi Doctores sive Magistros Præposito (quem Cancellarium Studii in Oppido hujusmodi esse perpetuo volumus) si illic præsens fuerit, alioquin Decano dictæ Ecclesiæ, pro tempore existentibus, sive aliis ab eis deputandis præsententur, ut ab illis, si servatis consuetudine et modis, super talibus in dictis Studiis generalibus observari solitis, ad hoc extiterint idonei, sufficientesque reperti,

Licentiam et honorem sortiantur et reportent antedictos : et qui quidem præsentati quamprimum illos adepti fuerint, absque ulterioribus ab eis habendis examine, et approbatione in ipsa Facultate, qua Licentiam et honorem attigerint, in eisdem legere et docere libere et licite ubique possint et valeant.

Rursus quoque omnium et singulorum, causarum, et negotiorum cognitio atque decisio Doctorum, Magistrorum, Scholarium, membrorum atque servitorum eorundem, sive Clerici sive Laïci fuerint, et etiam de quibuscumque criminibus et excessibus, correctio et punitio; ac omnimoda super illis jurisdictio ad Rectorem Studii in eodem Oppido (quem dictum Scholasticum per primum quinquennium esse, et ex tunc annis singulis inibi juxta consuetudinem Studiorum hujusmodi eligi volumus) et non ad Ducem, seu ejus successores, Duces Brabantiae, Præpositum, Decanum, Scholasticum, Capitulum, Burgi-magistros, Scabinos, et Communitatem præfatos, aut aliquem ex eis, ipsorumve Officiales pertinere omnimode dinoscantur, præfatisque Duci, Successoribus, Præposito, Decano, Scholastico, Capitulo; Burgi-magistris, Scabinis, Communitati et Officialibus, et aliis quibuscumque, de causis et negotiis hujusmodi cognoscendi, sive illa dirimendi, aut membra et servitores hujusmodi, vel ex eis aliquem, pro criminibus, et excessibus eisdem, aut quomodolibet corrigendi vel puniendi, seu aliquam in eos superioritatem vel jurisdictionem exercendi, facultate et auctoritate penitus interdictis : Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, et aliis contrariis quibuscumque. Volumus autem, quod nisi infra annum, a data præsentium computandum, Dux, et Præpositus, Decanus, Scholasticus, et Capitulum, ac Burgi-magistri, Scabini et Communitas supra dicti, prout eos communiter vel divisim

contingere censeatur, privilegia et libertates concesserint, ac jurisdictionem a se abdicaverint, et eam in Rectorem ac Universitatem prædictos transtulerint, antedicta realiter, et cum effectu, præsentis litteræ, et quæcumque inde secuta, nullius existant roboris, vel momenti. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, ordinationis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ apud Sanctos Apostolos, V. Idus Decembris, Pontificatus nostri Anno nono (MCDXXV).

Sic scriptum supra plicam : Jo. de Nursia.

Sic in plumbo : Martinus PP. V. (1). »

INCHOATIO ET NOTIFICATIO STUDII GENERALIS OPPIDI LOVANIENSIS.

« Universis et singulis Serenissimis Regibus, Reverendisque in Christo Patribus, et Illustribus Principibus, Sacri Imperii Electoribus, ac cæteris Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Marchionibus, Lantgraviis, Comitibus, Spectabilibus et Nobilibus Dominis, Consanguineis, Confœderatis et Fautoribus nostris dilectis, ad quos vel ad quorum notitiam præsentis nostræ Literæ pervenerint.

JOHANNES Dei gratia Lotharingiæ, Brabantiæ, et Limburgiæ Dux, Sacrique Imperii Marchio, necnon Hannoniæ, Hollandiæ et Zelandiæ Comes, ac Dominus Frisiæ, obsequium nostrum et continuum amoris incrementum : nec non omnibus et singulis Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Archidiaconis, Decanis, Vicedecanis, Cantoribus, Scholasticis, Thesaurariis, Canonicis, tam Cathedralium quam Collegia-

(¹) V. *Privilegia Academiæ Lovaniensis*. Lovanii, 1728, p. 1-3.

tarum et Parochialium Ecclesiarum Rectoribus , Presbyteris , Vicariis perpetuis , Capellanis , Curatis , Notariis publicis , Clericis , Scholaribus et Studentibus , ac Burgi-magistris , Scabinis , Consulibus , Juratis , et Gubernatoribus Civitatum , Oppidorum et Villarum ubilibet constitutis , Salutem et omne bonum , cum agnitione veritatis infrascriptorum . In Divini Nominis gloria exultamus , et multiplici gaudiorum affluentia lætamur , cum ea , quæ nos nostrarumque terrarum et ditiorum , ac vicinarum gentium et locorum quorumcumque honores et commoda et utilitates respiciunt , possumus explanare . Sane quidem Sanctissimus in Christo Pater et Dominus noster , Dominus MARTINUS Divina providentia Papa modernus , quinto Idus Decembris , Pontificatus sui anno nono , per suas literas more Romanæ Curiae bullatas , ut Literarum scientia auctore Domino magis magisque ac uberius refloreat , mentes , intellectus , et corda devotorum irriguo suo fonte madescant , ac per eam morum , virtutum et devotionum copiam multiplicentur , et tanquam in tellure compluta seminatae , fructum germinent speciosum , ad instantes et humillimas preces , Suae Sanctitati repetitis vicibus nostri pro parte suggestas , in Oppido nostro Lovaniensi , Leodiensis Diœcesis , ac nostri Ducatus Brabantiae , loco igitur vinetis , pratis , rivulis , frugibus et fructibus , ac aliis circa victualia necessariis referto , in aëre dulci et bona temperie situato , loco quidem spatioso , et jocundo , et ubi mores Burgensium et incolarum sunt benigni , Studium Generale pie et ex suae miserationis innata clementia erexit , quod diversis libertatibus , exemptionibus et privilegiis ad aliorum Studiorum Generalium instar fulectum decoravit , ad ejus quidem Studii prosecutionem , ac ipsius de cætero continuationem , de specialibus et egregiis Doctoribus , Licentiatis , et Magistris in omni Literarum scientia præterquam in Sacra

Theologia, eruditis sufficienter providimus, ac provideri fecimus. Qui siquidem Doctores et Magistri Lecturas suas quilibet in sua Facultate ac alios consuetos actus Scholasticos secunda die mensis Octobris proxime futura ad Dei laudem et honorem inchoabunt, Deo ductore prosperante. Et ut tam pium tamque salubre principium laudabiliter inchoandum Deo propitio effectum consequi prosperum laudabilius valeat et votivum, ad quod Doctores, Magistros, Licentiatos, Baccalaureos, et Scholares quoslibet invitamus, ipsos et eorum quemlibet ab omni injuria et violentia, dum opus fuerit, per nos et Officiarios nostros ubique nostrorum Ducatum, Terrarum et Ditionum, tam per terram quam per aquam defensare curabimus et tueri: ac ab oppidanis et incolis dicti nostri Oppidi Lovaniensis dulciter et amore tractari. Bannitis, proscriptis ac fugitivis a nostris Brabantiae Ducatu ac Lovaniensi Oppido, ac qui suis exigentibus demeritis et forefactis in corpore seu membris corrigi demeruerunt, semper exclusis.

Quocirca vos omnes et singulos Serenissimos Reges, Illustres Principes, Archiepiscopos, Episcopos, Duces, Marchiones, Comites, Consanguineos, Confœderatos et amicos nostros, ac alios præscriptos, cujuscumque status, conditionis, aut præeminentiae fueritis, in amore mutuo deprecamur, et rogamus; Quatenus omnia et singula per jurisdictiones vestras solemniter permittere publicari, ac omnes et singulos Doctores, Magistros, Licentiatos, Baccalaureos, Scholares et Studentes universos, ad dictum Generale nostrum Studium confluentes, cum suis rebus, bonis et familia ab omni violentia et injuria defendere velitis, et tueri, nostrarum precum interventu et contemplatione singulari: quod vobis omnibus et singulis nostris Senescallis, Baillivis, Scultetis, Villicis, et aliis Officiariis et subditis nostris

districte præcipiendo ad plenum et fideliter exequi damus in mandatis. Volentes propterea, quod supradictis Doctoribus, Magistris, Licentiatis, Lectoribus, Baccalaureis et Scholaribus, ac Studentibus, et eorum cuilibet, de securo et salvo conductu, si et quando requisiti fueritis, providere curetis, sub obtentu gratiæ nostræ, ac faciendo præmissa passim et publice publicari locis et temporibus congruis et oportunis : Scientes, quod si contradictionem vel negligentiam vestram ad nos veridicorum fama perduxerit, ad qualitatem demeritorum vestrorum in rebus et corpore vestris vos graviter puniemus. Datum in Oppido nostro Bruxellensi, sub nostro sigillo præsentibus impresso, die decima octava mensis Augusti, Anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo sexto (1). »

Hæc acta gravissima quidem eaque varia præ se ferunt momenta; modo tamen ita perspicuo, ut animum, qui eis percullatur, ad ea convertere sufficiat.

Primum quidem videmus quanti et Pontifex et princeps disciplinas earumque quam latissime vulgandum cultum faciant. Sed illico in utroque principe se offert duplex hujus favoris ratio : singularum nimirum disciplinarum ex-cultique per illas ingenii præstantia propria, omnium deinde quæ finis sit ultimus et summus, in Religionis morumque proventum conspiratio.

Nihil igitur miramur, ex utroque actu tam conspicue Pontificis non præcipuam tantum, sed propriam potestatem circa erigendas Universitates elucere. Dux, licet ad principes et subditos conversus, de supplicatione sua ad Pontificem et de Pontificis concessione amplioribus fere verbis utitur quam ipse Martinus.

(1) *Privilegia Academiæ Lovaniensis*, p. 14-16.

Utriusque vero hucusque indicati momenti vis eo gravior est, quod disciplinæ sacræ, sacræ theologiæ facultas, concessione adhuc non comprehenderentur : « *In facultate qua-
» libet, præterquam in Theologia.* »

Hanc Pontificis auctoritatem exhibet Cancellarii per ipsum pro perpetuis futuris temporibus designatio : hic vero sibi præsentandis doctoratus vel magisterii gradum docendique licentiam ipse conferet, auctoritate nimirum Apostolica præditus.

Rector autem Universitatis quanta auctoritate, postulante, imperante fere dixerim, Pontifice exornetur, vix efferre opus est : cognitio omnium causarum negotiorumque quorumcumque membrorum Universitatis hujusque servitio addictorum, etiam de quibuscumque criminibus et excessibus, ad ipsum pertinet. Ne tamen credatur nominis tantum fuisse in hac transferenda a Duce in Rectorem potestate Pontificis auctoritatem, notasse juvat cum Molano Ducem ægerrime primum ipsius expostulationem tulisse, nec nisi coactum fere et compulsum illi fuisse tandem astipulatum (1).

Ejusmodi porro in Rectoris favorem abdicatio non a duce tantum facienda : magistratus tum ecclesiastici tum civilis oppidi propria auctoritas in Rectorem transferenda a Pontifice dicitur.

Tandem, dum suam de loci commodis atque opportunitate et Pontifex et dux sollicitudinem aperiunt, utriusque præcipue in disciplinarum proventus obsequium et in illarum studiosos animus devotissimus maxime ex privilegiis amplissimis, quibus vel adeuntes vel præsentés vel abscedentes

(1) Cf. Molanum, p. 462. « *Audivi autem clarissimum dominum Wame-
» sium in Universitate referentem, Joannem ducem valde sollicitasse ne
» hanc abdicationem faceret, sed Martinum cedere noluisse, eo quod
» ipse, quum Bononiensis esset professor, a laïco magistratu indigne
» fuisset tractatus.* »

cumulandos pronuntiant conspiciuntur. Privilegia velut dos aliqua disciplinarum a potestate tam ecclesiastica quam civili oblata præbentur.

Ut Universitas plene constitueretur cessio stipulata locum habere debuit. Hoc quidem præstiterunt oppidum, anno 1426, die sexta Septembris (1), pro jurisdictione vero ecclesiastica scholarumque, die quinta Octobris, præpositus et decanus capituli; capitulum et scholasticus Ecclesiæ collegiatæ Divi Petri (2); dux tandem propriam in subditos Universitatis jurisdictionem ad instar præcedentium in hujus Rectorem transtulit die sexta Novembris ejusdem anni 1426 (3).

Ejusmodi concessiones publicam Universitatis auctoritatem sanciebant. Jam tamen antea provisum erat de locis aptis scholarum, cæterisque vel ingenii vel copiarum necessitatibus, et ducis publica *Inchoatio* Lovaniumque veniendi magistris et scholaribus universis per publicas istas litteras facta invitatio frequentes illos ad novæ Universitatis sedem acciverat. Pro aperienda ipsa atque inchoanda, „Nicolaus „ Prumius, J. U. Doctor, VII Idus Septembris, pridie „ natalis Divæ Virginis de Academia institutione et auspiciis, deque artium omnium laudibus elegantissime peroravit. Præsens erat Ducis Consilium; aderant Brabantiae „ abbates fere omnes et Nobiles.... circumstabat frequentissima novæ Juventutis, quæ jam undique confluxerat, „ corona. Hoc modo velut in possessionem missi sunt Professores, qui in sua quilibet Facultate mensis Octobris die „ secunda lectiones suas auspicati sunt. Ita factum est, ut „ Academia, quæ cum concepta Deipara Virgine concepta

(1) V. *Privilegia Acad. Lovan.*, p. 17 seqq. ubi publicum hujus cessionis documentum communicatur.

(2) *Priv. Acad. Lov.*, p. 20 seqq.

(3) *Ibid.*, p. 25 seqq.

„ fuerat, cum eadem nascente, quodammodo nasceretur,
„ inque lucem prodiret (1). „

Universitatem a Martino V quatuor tantum, nempe decretorum, legum, medicinæ et artium facultatibus constitutam, Eugenius IV, bulla data anno MCDXXXI, nonis Martii, theologica auxit, sicque integrum ipsa disciplinarum cunctarum cultum exhibuit, perfectumque exinde illius corpus potuit haberi.

II.

DE SUMMO UNIVERSITATIS MODERAMINE, ET QUINAM SUB IPSO CONSTITUERENTUR.

§ 1. De tribus præcipuis Universitatis dignitatibus.

„ Habet Universitas prælatos tres, rectorem, cancellarium
„ et conservatorem (2). „

A. De Rectore (3).

Totius Universitatis summum caput et unum est Rector. Uti Universitatis caput, primas juris honorisque partes tam intra ipsam quam extra suscipit.

Rector pro munere suo præsidet corporibus quæ totam Universitatem regendam habent, concilio nimirum Universitatis seu senatui academico, et corpori minori quinque decanorum facultatum, qui congregati ipsius aliquod consilium angustius efficiunt. In senatu autem unam tantum vocem habet, seque suæ facultati adjunget.

(1) Vernulæi *Acad. Lovan.*, p. 6.

(2) Molanus, I, 468.

(3) Cf. Bullam et acta laudata, Molanum, I, 468, et II, 893-898; Vernulæum, op. cit., p. 16 s., 28-34; Valerium Andream, op. cit., p. 29 ss.

Universitatis concilium ipse Rector convocat ad Congregationes ipsius statis diebus, ut in duabus diebus electionis duabusque continuationis Rectoris, habendas auctoritate omnino propria. Statuta laudata etiam hæc ferunt: « Rector quancumque per aliquem ex decanis Facultatum » vel promotorem ad congregationem faciendam requisitus » fuerit, aut quum id ei expedire videbitur, congregationem » Universitatis indicat. » Unde patet decanorum Facultatum magnam in hoc negotio esse auctoritatem; verba autem, quibus Rectori hic potestas facta videtur indicandi « quum » id ei expedire videbitur » congregationem Universitatis, temperationem debere pati exinde censenda est, quod alibi convocatio Senatus extra ordinem *judicium Deputatorum* exigere perhibetur (1).

Præter hanc, qua Rector totius Universitatis in hujus communibus congregationibus et negotiis caput exstabat, potestatem, nobilissimum, immo tam a Pontifice quam a Principe maxime elatum, ipsius jus illud erat quo in subditis Universitatis plena ipse gaudebat jurisdictione.

Vidimus quidem pro parte sua Ducem Brabantiae non nisi reluctantem in tantam Rectoris auctoritatem consensisse (2); immo, uno mense post cessionem vix elapso retrocessio Duci pro causis criminalibus in quibus de pœna sanguinis ageretur a tribus doctoribus qui tres facultates decretorum, legum, medicinæ, se repræsentare dictitabant facta est (3). Sed contra hanc facultas Artium solemniter intercessit, neque unquam ab Universitatis corpore legitime consentiente ejusmodi retrocessio emanavit. Nostrum quidem non est hic tale negotium ad acum dirimere; notemus solum

(1) Cf. Valer. Andr., *Fasti acad.*, p. 35.

(2) Cf. p. 80.

(3) Cf. *Fasti acad.*, p. 11-15.

cum Valerio Andrea ducenariam possessionem prætensæ retrocessioni contrariam in Universitatis vel Rectoris favorem tempore quo Valerius scribebat jam stetisse : in hujus autem comprobationem testem vocat Vernulæum, multa exempla supremæ illius jurisdictionis, non exercitæ tantum, sed post impugnationem a summis magistratibus agnitæ laudantem. Porro in solemnibus Universitatis visitatione a principibus Alberto et Isabella per ipsorum commissarios facta, juncta Apostolica auctoritate, in suprema Brabantia Curia Consiliariorum hanc eandem jurisdictionem sartam tectamque esse hi principes voluerunt (1).

Regulariter autem Rector bis in hebdomada pro tribunali sedere debebat (2), hora per ipsum præscribenda, quam posset fieri brevissime, inutilibus terminis resectis, atque gratis jus et justitiam administraturus. A sententiis vero per Rectorem latis mox videbimus appellationem quidem datam fuisse, sed ad iudicium academicum et ipsum, et exinde ad solum Romanum Pontificem.

Rectori Alexander VI, anno 1501, 15 Januarii concessit usum censurarum (3).

Potestati nec honor defuit. Omnes urbis magistratus et quicumque dignitatum gradus Rectori assurgunt et de via decedunt. In Academia Cardinalibus solum et Apostolicis nuntiis qui simul sint legati a latere cedit; extra Academiæ academicosve actus etiam loci Ordinario. Hunc dignitatis locum Molanus illi tanquam Summi Pontificis vicario tributum agnoscit. Laudatur immo ab auctoribus exemplum Caroli V, Imperatoris Romani, qui « Academiæ principi loco

(1) Cf. *Fasti acad.*, l. c.; Val. Andr., *Acad. Lov.*, p. 50 seqq.

(2) In magno refectorio Fratrum Augustiniensium, posteriori ætate in camera sive aula rectorali in *Hallarum* ædibus exstructa.

(3) V. Molan., I, 468.

» cessit, et latus textit (1). » Carolus vero audax, Burgundiæ Dux, provinciarum suarum ordines quum Antverpnam evocasset, omnesque ordines astarent, Rectorem, ipsum quoque vocatum, voluit coram se primum dicendi locum obtinere, quum illum Academicamque Lovaniensem declararet se nobilissimum honoratissimumque totius Brabantiae membrum habere; Rectorem vero dicendo ordines sequerentur.

Toga pileoque magistrali insignitus semper procedit, et in humeros extensum habet paludamentum rubrum (viola ceum si sit theologus), in oris variegatis pellibus contextum, quod a Principum dignitate et auctoritate, illi pro jurisdictione et potestate qua gaudet competente desumptum est. Ex eodem fonte promanant insignia sceptrorum vel argenteorum vel auratorum, quæ, unum vel duo aliquando, diebus solemnioribus octo, singula a singulo *accenso* vel *bedello* coram Rectore incedente feruntur, pone sequentibus famulis. Porro, quum supplicationibus solemnibus per Urbem interest, ordine suo illum omnes omnium facultatum doctores ac magistri qui in Senatu academico sunt, comitantur; sequuntur fisci advocatus seu syndicus, promotor, secretarius, et alii qui functionem academicam obeunt; tum satellites (2).

Temporibus autem illis honores manifestius fere quam diebus nostris pretium quo res ipsæ habebantur indicabant, neque quisquam tunc potius quam nunc loco suo cedere paratus erat. Ex quo patet quanti Universitates omnes ea ætate fecerint.

Id vero ponderis Rectoris habet officium, ut ne unam quidem noctem, prohibentibus veteribus illis statutis in

(1) Cf. Mol., I, p. 468; Vernul., p. 11, 12; Val. Andr., p. 50.

(2) Cf. Vernul., p. 12, 13; Molanum, Valer. Andr., locis laudatis.

appendice ad Molanum communicatis, ab Oppido Lovaniensi absque Universitatis speciali permissu et licentia abesse queat : tum vero pro tempore absentiae vice-rector constitui debuit (1).

Potestas Rectoris, trimestris primum, ab anno inde 1446 semestris facta est : servabantur quidem vetera quatuor trimestrium comitia, sed eorum duo intermedia continuando in aliis creato Rectori destinabantur.

Eligebatur vero Rector a quinque facultatum quinque *intransantibus*, viris electis ipsis a sua quisque facultate, qui ante electionem de electione integre peragenda juramentum in manibus Rectoris mox abscessuri praestabant.

Debebat autem Rector esse in aliqua facultate birretatus, clericus, non conjugatus, non bigamus, non religiosus, satis locuples qui se duosque ministros honeste exhibere posset. Bis successive continuari unus idemque Rector prohibebatur.

In Rectorem electus mox sequens jusjurandum fidei addita professione, emittebat, quod ipsius officii ipsiusque tum auctoritatis tum subjectionis erga Universitatem rationes non parum illustrat : “ Ego N. juro ad hæc Sancta Dei Evangelia, quod fideliter et diligenter exercebo officium rectoratus hujus Almæ Universitatis Lovaniensis, juxta statuta ejusdem edita et edenda, ac alias quemadmodum mihi pro bono Universitatis expedire videbitur, quodque statuta Universitatis intra octo dies proximos diligenter et attente perlegam et conclusiones Universitatis sine mora quantum fieri poterit exsequar, quandocumque per Decanos Facultatum vel promotorem Universitatis interpellatus fuero, quodque nullas pecunias ab intitulandis recipiam, nec alias quas litteras signaturam receptoris requirentes sine illius signo, manu ejus annotato, sigillabo. ”

(1) Antiqua statuta, Molan., II, 896.

Eadem die recipiebat librum statutorum et intitulantorum sigillaque, cistam et claves rectoratus, fideliter custodienda.

B. *De Cancellario Universitatis* (1).

Secundus in Academia honor et ipse prælati dignitatem exhibens est *Cancellarii*.

Martinus V Pontifex ut Cancellarium perpetuum designavit præpositum Ecclesiæ collegiatæ S. Petri Lovanii.

Cancellarii officium est, titulos et honores academicos altiores, licentiæ videlicet, magisterii et doctoratus, auctoritate Apostolica conferre. Jurisdictionem porro nullam exercet.

Proximum in publicis consessibus omnibus a rectore locum habet; quinimo quando vel ad chorum Ecclesiæ S. Petri, vel ad Scholas publicas pro creandis doctoribus vel magistris sibi præsentatis Cancellarius progreditur, rector se illi comitem adjungens sinistrum ejus latus, dum gradus collatus fuerit, tantisper claudit.

Præposito S. Petri absente, ejus officio Decanus ejusdem Ecclesiæ fungitur; utroque absente, quem præpositus designaverit. Locum autem Cancellarii et insignia qui ejus vices gerebant obtinebant, non vero Cancellarii nomen.

Auctoritate ergo pontificia, uti et statuta et auctores unanimiter ferunt, in quacumque facultate gradu insigniendos Cancellarius renuntiabat. Refert tamen Valerius Andreas in facultate theologiæ inferiores solum gradus a Cancellario fuisse renuntiatos, facultatis doctoribus sibi id juris pro creandis magistris et doctoribus ibi vendicantibus. Idem auctor concedit hoc introductum fuisse contra tenorem bullæ

(¹) Cf. Molanum, I, 482-495; II, 955-956.— Valer. Andr., *Fasti acad.*, 55-61; Vernul., *Acad. Lov.*, 19-26.

qua Eugenius IV theologicam facultatem in Universitate Lovaniensi erexerat; usu tamen vel privilegio id obtinuisse notat. Idem Valerius porro refert neque in facultate Artium ulla fuisse Cancellario partes in actu promovendorum ad doctoratum sive birretationem peragendo. „Verum,“ addit „auctor, id juris Facultati ex speciali competere concessione“ a Præposito, eodemque Cancellario, Pontificia auctoritate „facta, didici postmodum ex actis ejusdem Facultatis (1).“ Ipsa autem statuta in appendice I ad Molanum, ab Ill. de Ram communicata, alicujus pro facultate theologiæ vel artium hujusmodi exceptionis ne mentionem quidem faciunt; sed loquuntur modo omnino generali de licentia et honore quem a Cancellario candidati sortiantur.

C. De Conservatore Privilegiorum Academiæ (2). —

Judicis privilegiorum seu *Conservatoris* munus tertia in Academia dignitas est, eaque, ut cancellariatus, perpetua. In publicis quoque conventibus primus post cancellarium Conservatori locus debetur.

Conservator privilegiorum constitutus est a Martino V, Summo Pontifice, bulla data die 9 Septembris (V Id. Sept.) (3), anno 1426. Muneris scopus est Academiæ jura privilegiaque tueri ac conservare, et Rectori in amplissima ipsius etiam extra Academiam exercenda jurisdictione, ubi sine viribus ipsa esset, assistere.

Vidimus enim causarum omnium, tum civilium, tum cri-

(1) Cf. Val. Andr., op. cit., p. 57-59.

(2) Cf. Molan., I, 495-496; II, p. 980-990; *Fasti acad.*, p. 61-74; *Acad. Lovan.*, 25-28.

(3) Molanus I, 495, *Nonas septembres* indicat; in *Priv. acad. Lov.* vero ipsa bulla diem *V Id. Sept.* adscriptam habet, ipsamque hanc diem et Vernulæus et Valerius Andreas tradunt.

minalium, quæ aliquod Universitatis membrum spectarent cognitionem et iudicium tam a duce quam a magistratibus ecclesiasticis et civilibus urbis fuisse in rectorem translata. Sed « evocari ad Rectoris tribunal non poterant qui ejus in » se imperium non agnoscebant. Ita fiebat, ut qui in Aca- » demia erant, Rectoralis jurisdictionis subsidio uti non » possent, lite etiam certare eo in loco in quo bona eorum » sita, aut initi contractus cogerentur, magno sane sumpto » suo, et studiorum jactura. Huic incommodo ut obviam » iret provida summorum Pontificum indulgentia, constituti » sunt, apostolica auctoritate iudices, quos conservatores » appellamus, quorum officium est manifestam invasionem, » injuriamque ab Academicis et Scholaribus depellere, ac » de certis eorundem causis iudicare (1). »

Revera privilegia Universitati illiusque membris concessa sæpe sæpius potuissent extra oppidum lædi, vel causis quæ ex indole sua tribunalibus extra Lovanium constitutis subjacerent ansam præbere: privilegia enim aliqua Universitatis membra ipsorumque res in via comitabantur, alia reddituum beneficiorumque foris constitutorum fruitionem Lovanii disciplinarum studio vacantibus sinebant; alia quoque his similia statuebant. Aliunde vero in causis etiam juris communis, ex vi veteris illius semperque recepti juris dogmatis, statuentis nimirum quod *Actor sequitur forum rei*, si subditus aliquis Universitatis actoris partes contra extraneum ageret, ex jure communi generaliter hujus, longe sæpe a sede studiorum remoti, tribunal sortitus esset. Tuendis ergo studiorum studentiumque juribus, Martinus V designatis a se conservatoribus sequentia mandat:

« Nos igitur adversus occupatores, detentores, præsump-

(1) *Acad. Lovan.*, p. 25.

„ tores , molestatores , injuriatores et alios temerarios supra-
 „ dictos , illo volentes eisdem.... dictæ Universitatis perso-
 „ nis.... remedio subvenire , discretioni vestræ.... mandamus,
 „ quatenus vos.... præfatis Rectori.... et ejusdem Universi-
 „ tatis personis efficaci defensionis præsidio assistentes ,
 „ non permittatis eosdem super præmissis et quibuslibet
 „ aliis bonis , rebus et juribus ad illos communiter vel divi-
 „ sim spectantibus a quibusvis indebite molestari.... aut
 „ contra privilegia , concessiones et indulta.... ipsis.... dictæ
 „ Universitatis personis a sede prædicta , vel alias hactenus
 „ concessa , seu imposterum.... concedenda , infringi seu
 „ violari aliquatenus , vel etiam impugnari , facturi dictis....
 „ Universitatis personis , cum ab eis.... super his fueritis
 „ requisiti.... de prædictis et aliis personis quibuslibet super
 „ restitutione hujusmodi Castrorum , Villarum , terrarum ,
 „ locorum , Jurium , Jurisdictionum , reddituum , proventuum ,
 „ et aliorum bonorum quorumlibet nec non de quibusvis
 „ molestiis , injuriis atque damnis , cæterisque ipsorum tam
 „ realibus , quam personalibus actionibus præsentibus et
 „ futuris ; in illis videlicet quæ judiciale requirunt indagi-
 „ nem summarie , simpliciter et de plano ac sine strepitu et
 „ figura judicii ; in aliis vero prout qualitas negotiorum exe-
 „ gerit , justitiæ complementum , occupatores , seu detento-
 „ res , molestatores , præsumptores et injuriatores hujusmodi ,
 „ nec non contradictores quoslibet , et rebelles cujuscumque
 „ dignitatis , status , gradus , ordinis vel conditionis exstite-
 „ rint , quandocumque et quotiescumque expedierit authori-
 „ tate Apostolica per censuram Ecclesiasticam , appella-
 „ tione postposita compescendo , invocato ad hoc si opus
 „ fuerit auxilio brachii secularis . ”

Hæc alii quoque sanxerunt Pontifices , eaque in vicinis
 circumquaque provinciis publicata fuerunt. Secundum tra-

dita a Valerio Andrea dici nequeunt Duces Brabantiae læto omnino ac prompto animo his juribus astipulati. Anno 1495, die 5^a Augusti, Philippus Pulcher, ejusdemque mensis et anni die 15^a Maximilianus imperator quoad materiam causarum de quibus Rector et conservator deinceps cognoscere possent, per modum Concordati atque indulti aliqua statuerunt quorum substantiam sequentia exhibent.

I. Uterque deinceps regulariter non cognoscet neque iudicabit nisi de solis causis personalibus; incidenter tantum, in actione ceterum versante circa causam personalem, causam aliquam speciem realem præ se ferentem introspicere poterunt. II. Regulariter Conservator cognoscere poterit de causis beneficialibus. III. In materia confiscationum cognitio omnis regulariter manebit apud Principem. IV. In causis solutionis reddituum, aut alius rei poterunt Rector et Conservator, ut sciatur qua ratione et quo pretio solvendum, inter partes suæ jurisdictioni subjectas cognoscere, proponendo nempe partibus constitutiones principum de re monetaria; si vero quæstio agatur de interpretatione alicujus constitutionis, cognitioni ejusmodi neuter amborum se immisceet. V. Rectori et Conservatori competit cognitio super transportibus aut cessionibus et quæstionibus, inde dependentibus, quæ fiunt in personas suppositorum Universitatis, idque in linea directa et ejus summæ sive quantitatis quæ iisdem pro continuatione studiorum istorum videbitur necessaria. VI. Quoad gratias et rescripta moratoria per Ducem aliquibus oppidis vel personis privatis concedi solitas permisit Dux Universitatem eis respectu verorum scholarium suorum non teneri, quod quidem intuitu privilegiorum suorum Universitas ita fieri debere tuebatur.

Hoc autem discrimen est inter Rectoris tribunal et Conservatoris, quod si civis aut studiosus in iudicio experiatur

cum studioso, Rector sit adeundus; si studiosus cum cive aut extraneo, Conservator. Extraneus, — neque scholaris scilicet neque civis, — qui compulsus propter Universitatis subditorum privilegia, subditum iudicio petat, Conservatoris iudicium adeundum habet. Neque mira hæc inter rectoris et Conservatoris tribunal distinctio. Conservatorem enim ob eam ipsam causam constitutum vidimus, ut, qui rectoris jurisdictioni non subessent, iudicio tamen intra Lovanii fines oppeti possent.

Conservatoris institutum, præter iudicem proprium, duo maxima beneficia Universitatis subditis conferebat, quibus studiis quoque longe quietius vacare poterant, nempe ut ipsis etiam pro rebus alibi sitis forenses Lovanium evocare liceret, et forenses extra Lovanium subditos Universitatis evocare non possent, dummodo hi paratos se exhiberent coram aliquo ex Conservatoribus juri stare. Quantum vero majoris ponderis duplex hoc privilegium ex temporum adjunctis caperet, vel ex eo colligere licet, quod tunc viri ætate provectiores ac rerum propriarum administrandarum arbitri sæpe sæpius Universitates frequentarent, ex regionibus remotissimis magnam partem adventantes; scholarum aliunde, quas nunc vocamus, feriæ multo breviores essent, viæ vero longe incultiores itinerandique longe minores opportunitates brevis temporis discessum, quo negotiis vacare domi licuisset, multo difficiliorem rarioremque haud reddere non possent.

Conservator bis in hebdomada pro tribunali sedebat.

Munus hoc exsequendum Martinus Pontifex episcopo, postmodum Archiepiscopo Trajectensi, abbati B. Mariæ Tongerloensi, et decano ecclesiæ collegiatæ S. Petri Lovanii demandaverat. Biennio tamen nondum elapso, ad preces Universitatis idem Pontifex hac potestate et abbati et de-

cano adempta, illam in præpositum, mox abbatem, S. Gertrudis Lovanii, et decanum S. Gudulæ Bruxellis transtulit. His tribus Pius IV anno 1562 tres alios adjunxit, præpositum videlicet et decanum ecclesiæ S. Petri Lovanii et decanum S. Jacobi ejusdem civitatis.

Ex variis a Sede Apostolica designatis Conservatoribus Universitas unum vel plures, qui revera Conservatores essent eoque munere fungerentur, eligere poterat, uni tamen soli solebat illud committere.

Collatio vero hujus dignitatis sub certis fiebat legibus, conditionibus et stipulationibus electo proponendis sancientisque ab ipso.

§ 2. *De corporibus pro tota Universitate regenda constitutis.*

« Forma Academiæ hujus mixta est, et recte monarchiam » aristocratica ratione temperatam dixero (1). »

Tria præcipue instituta moderandæ Universitati conferunt: Senatus academicus seu Concilium Universitatis; Consilium Rectoris; Tribunal Judicum Appellationum.

A. *De Senatu academico* (2).

Senatus academicus corpus erat in quo residebat summa statutorum legumque condendarum, majorisque ponderis negotiorum decernendorum auctoritas. Vernulæus, dum Universitatem monarchiam dixerat, sed aristocratica ratione

(1) *Acad. Lov.*, p. 9-10.

(2) Cf. Molan., append. *Vet. Stat.*, II, 894, 899, 902; Vernul., *Acad. Lov.*, 9 seqq.; Valer. Andr., *Fasti Acad.*, 52 seqq. — Ceterum hic silentio premi nequit, *Senatum academicum* in aliis Universitatibus, vel ex temporum mutationibus vel ab initio, sæpe majorem similitudinem habuisse cum rectoris Lovaniensis consilio, quam cum senatu academico Lovaniensi.

temperatam : « Rector enim , » ait , « unus est , Academiæ » caput , qui gubernat , sed cum academico Senatu . Quippe « hic moderatur omnia temperatque , et ab eo Rector ipse » pendet . »

Auctoritatem suam Senatus academicus exserebat in *Congregationem Universitatis* coactus , nomenque etiam exinde *Conciliū Universitatis* assumebat .

Quæ circa statuta , vel nova condenda vel corrigenda , decernenda erant , dum primum diligenter ab Universitate ejusve deputatis perpensa fuissent , debebant , quo vi statuti gauderent , tribus proximis et continuis congregationibus Universitatis proponi et per eam approbari .

Dubiorum statutorum interpretandorum potestas etiam erat penes Senatum , cujus si suffragia in æquales facultatum oppositasque partes abibant , consiliis jurisperitorum nulli parti addictorum res dirimenda debebat remitti .

Ad Concilium Universitatis libere et absque contradictione , certis servatis conditionibus , jure admitti debebant omnes superiorum (1) facultatum doctores , etiamsi actu non docerent ; « item , » dicit Valerius Andreas , « licentiati , non » etiam Baccalaurei in utroque vel altero jure non biretati . » Magistri Artium non omnes admittebantur , sed quoad istos videtur varia variis temporibus fuisse regula . Valerii tempestate aditus illis præcludebatur , « nisi , ait , per triennium promoti fuerint , aut per biennium in Facultate Artium aut

(1) Theologiæ , nimirum , decretorum , legum , medicinæ . Videntur hæ facultates superiores vocatæ , ratione non tam , credo , inferioris quod habuerit facultas Artium pretii , sed propter morem illius temporis , quo multi ad facultatum illarum studia nonnisi absoluto completo vel quodam Artium studiorum curriculo veluti ascendebant . Quum exinde Artium studiosi junioris ætatis fere essent , hanc ipsam temperati doctorum Artium ad Senatum academicum accessus rationem existisse credimus .

in Pædagogio aliquo vel vico legerint (1). » Invitus porro huic ordini nemo ascribatur. Nullus autem congregationibus proprie dictis Universitatis, deliberationibus et conclusionibus interesse poterat, qui de Universitatis concilio non esset, excepto ipsius notario.

Senatus pro eligendo vel continuando, si bene rexisset, rectore quater in anno, pro eligendo nimirum pridie kal. Martias et Septembres, pro continuando pridie kal. Junias et Decembres regulariter cogi debebat. Præterea ordine statuto congregatio prima Octobris habebatur, quasi annum studiorum cursum aperiens: oratio latina primo laudibus omnes artes et facultates extollebat, deinde, publicatis statutis, legebantur schedulæ doctorum per annum sequentem docere volentium. Hæc videntur in ista congregatione omnino publice fieri potuisse, prout etiam res ferebat; addunt autem statuta: « et si quid præterea proponendum » sit, proponat Rector concilio Universitatis, cæteris abire » jussis. — Die tertia Novembris congregatio erat pro solempni Missa audienda, quæ pro fundatoribus, benefactoribus et suppositis Universitatis celebrabatur (2); postea quod valde serius occurrisset proponi poterat a rectore. — Congregatio tandem postridie S. Thomæ Apostoli habita abdicandis rursumque, si Universitati placuisset, assumendis variis illi inservientium virorum muneribus destinabatur. Mittere autem sic debebant munia sua omnes notarii ac procuratores, tam Conservatores quam Universitatis promotor, bedelli, librarii, nuncii et alii « quinque » servitores

(1) P. 35. Cf. Vernul., p. 10, ab his aliquantulum diversas condiciones enarrantem.

(2) Apud Fratres Prædicatores primum; posterioribus temporibus, quum in Hallarum ædificio aula quoque habendo Senatui exstructa fuisset, in ecclesia S. Petri regulariter Missæ Universitatis celebrabantur.

Universitatis. His peractis, cætera negotia si quæ erant tractanda proponerentur et absoluebantur dimittebaturque Universitas.

Ultra hæc comitia fixa, pro gravioris ponderis negotiis Senatus convocari poterat, utrum absoluto an per deputatos moderando rectoris arbitrio, dubitandum videtur (1). Cæteroquin omnium jura et commoda facile in tuto collocabat promotoris vel decanorum facultatum pro requirenda a rectore ejusmodi convocatione auctoritas, ipsiusque decani officium de hoc rectorem interpellandi, quandocumque per aliquem studentem facultatis vel de illa existentem propter hoc ipse interpellatus fuisset, et justa causa visa esset (2).

Quum congregatio ad tractandum aliquod negotium vocata convenisset, Rector de quo deliberandum et statuendum esset proponebat. Tum facultates singulæ recedebant, in singulisque, viritim vocibus datis, secundum majorem suffragiorum numerum judicium ferebatur. Facultatum autem conclusio per uniuscujusque decanum rectori et Universitati deferebatur, secundum facultatum ordinem. Quo facto, concludebat rector et statuebat. Quod autem tres saltem facultates concorditer deliberaverant et concluserant, habebatur pro conclusione Universitatis, etiamsi non omnes facultates præsentibus exstitissent. Excipe tamen quæ aliquam facultatem specialiter tangebant, et negotia valde ardua, (a tribus nempe facultatibus sic judicata); in posteriori enim casu omnes facultates, ut lex fieret, consentire debebant, in priori vero facultas quam specialiter res tangebant.

Convocabantur vero membra istius Concilii Universitatis pro quatuor congregationibus electionis et continuationis

(1) Cf. p. 62.

(2) Cf. p. 85; Mol., ant. stat., II, p. 902.

Rectoris, tum per edictum a Rectore in valvis ecclesiae S. Petri affigendum, tum, qui etiam erat modus pro ceteris congregationibus indicendis, nominatim per bedellum a Rectore singulis quos de Concilio Universitatis sciebat, missum. In re graviore, et temporis sinente mora, ad singulos facultatum decanos schedulae quoque proponendorum dabantur.

Præter ordinarias hasce Universitatis congregationes, subinde etiam congregationes generales, occurrentibus negotiis arduis totam Universitatem, omnia scilicet et singula supposita, respicientibus, habebantur. Universitatis amplitudinem luculenter exhibent modus et formula quibus ejusmodi generalis congregatio indicebatur. Edictum nimirum fiebat publicum, sive publicum monitorium; en verba quibus, aliisque similibus, conceptum illud erat, quibusque harum congregationum tractando negotio finem facimus:

“ Rector et Universitas Studii Generalis Lovaniensis exhortantur, monent et requirunt omnes et singulos, Prælatos, Abbates, Doctores, Nobiles, Licentiatos, Magistros, Canonicos, Priores Conventuum, Plebanos, Presbyteros, Scholares, et alios quoscumque incorporatos et eidem Universitati attinentes, quatenus die.... hora.... intersint generali Congregationi omnium et singulorum Suppositorum, ad audiendum aliqua proponi nomine et ex parte ejusdem Universitatis, concernentia bonum, honorem et privilegia Universitatis: et hoc sub pœna præstiti juramenti et gravissimæ indignationis ac læsionis ipsius Universitatis. Datum.... ”

B. *De Consilio Rectoris* (1).

De hoc consilio pauca sufficient. Aderat Rectori pro

(¹) Cf. Molan., II, Suppl., Append. I, 900; Valer. Andr., p. 32 et 33; Vernul., 40 seq.

regenda Universitate. Negotia quæ congregationem Universitatis gravitate sua non requirebant ad Rectoris hujusque consilii judicium rejiciebantur. Cum ipso Rector de negotiis Academiae deliberabat; ad ipsum quoque vidimus congregationem Universitatis, si de decernendis ipsa dubia hæreret, negotia examinanda, immo sæpe cum Rectore, illius capite, terminanda, remittere consuevisse. Singulorum hujus membrorum, facultatum saltem decanorum erat vel motu proprio, vel facultatis quodam membro interpellatorum, Rectorem pro cogenda congregatione Universitatis adire.

Ceterum ipsa hujus Consilii indoles Rectorem cum Universitatis illiusque subditorum necessitatibus familiarissimum semper esse sinebat. Membra nempe consilii præcipua, immo prima ætate sola, quinque decani erant facultatum, ordinarii facultatum dicti Deputati; hi vero electione constituiebantur corporis ipsius cui veluti præerant (1). Inde quoque factum est ut hoc Consilium, Rectori quidem ad meliorem facilioremque gubernationem datum, Universitatis facultatumque et subjectorum jura sarta tecta aptissime servaret. Horum deputatorum erat pridie ante rectoris novi electionem veteris res gestas, recitante secretario, audire, examinare, et si recta reperirentur, probare.

Quinque decanis, sive ordinariis facultatum Deputatis, postea pro efficiendo hoc Rectoris Consilio additi sunt Dictator qui dicebatur litterarum Universitatis et Advocatus fiscalis, ipsi quoque ad tale officium obeundum aptissimi.

Dictator enim litterarum Universitatis vir debebat esse doctus, jurisperitus, quotannis eligendus vel continuandus per ordinem facultatum, qui, missis casibus excipiendis, litteras Universitatis scriberet quandocumque a Rectore

(1) Cf. Molan., II, App. I, 900 n° 8; et Molan., I, 586.

fuisset requisitus. In magni momenti negotio litteræ illæ coram Rectore et Deputatis legendæ erant et earum exemplum, sicut et copia litterarum receptorum, retinendum (1).

Advocatus vero *fiscalis* apud se habere debebat et *incorporare* omnia privilegia Universitatis, ipsiusque exemptiones, libertates, concordata et acta cum principibus et communitatibus, episcopis atque prælatis. Præterea officium illius erat, contra quoscumque prosequi omnes Universitatis causas, in quibus agebatur de læsione alicujus privilegii. Venire debebat ad omnes congregationes et deputationes, ac quoties Rectori libebat, ubi scilicet aliquid de suprascriptis negotiis tractaretur; invitandus erat ad omnes actus ad quos doctores et aliqui licentiati in omni facultate. Assistere porro debebat Promotori in libellando et dirigendo processu fiscali contra excedentes et statuta edictave violantes (2).

His autem membris Consilii ordinariis, alii aliquando, extra ordinem, Rectoris judicio adjungi solebant.

C. *De Tribunali quinque Judicum Appellationum* (3).

Rectoris jurisdictionem absolutam in subditos cognoscimus: tanta tamen auctoritas ab omni superiore quæ ejus errores curaret reprimeretve, libera non erat. Inde *Tribunal dominorum quinque Judicum Appellationum* constitutum est, ad quod a Rectoris sententia provocari poterat.

Hoc tribunal electione constituebatur; singulæ facultates, quocumque die semestri comitorum novi designandi Rectoris unum ex iudicibus nominabant, unde rursus Universitatis ipsius summa se administrandi regendique auctori-

(1) Cf. Molan., II, Suppl., Append. I, 902.

(2) Ibid. p. 903.

(3) Cf. Molan., II, Append. I, p. 898, 899; Valer. Andr., p. 54; Vernul., 56, s.

tas emicabat. Judices qui jurisperiti non erant, assessorem jurisconsultum sibi assumebant, vel saltem jurisconsultos consulebant.

Inter hos Judices unus per ceteros eligebatur, isque jurisperitus, coram quo lites omnes agebantur et instruebantur, et qui ipse decernebat quæ in causæ decursu ad jus promovendum decernenda essent; ubi vero definitionem intercedere necesse erat, collegas convocare debebat; qui quidem, vel major pars eorum, de re decernebant.

In articulo saltem correctionis vel sententiæ statuti pœnalis assessor vel Rector, si is assessore usus non fuerat, adhiberi debebat; immo Valerius Andreas generaliter de Rectoris præsentia, qui sententiam suam justificaret, loquitur.

Qui temere appellasse declarabatur a Rectoris sententia, multæ obnoxius erat.

Ab ipsa hujus Tribunalis sententia non erat nisi ad Sedem Apostolicam ejusve Nuntium in Belgio appellatio.

Antiquissimæ porro institutionis hoc tribunal erat, quod “ ab ipsis, “ ait Vernulæus, “ Academiæ initiis, si Annalibus “ sit fides, usus duobus jam seculis confirmavit. ”

§ 5. *Qui pro veris Universitatis suppositis sint habiti.*

Magnæ revera et eximiæ auctoritatis dignitatisque magistratus et corpora Universitati illiusque membris moderandis, vendicandis, judicandis præpositi erant. Sed, ut institutorum nostrorum secundum Ecclesiæ rerumque publicarum vere christianarum mentem et voluntatem constitutio recte cognoscatur, populus sub Universitatis legibus ac regimine positus privilegiisque Universitatis gaudens quisnam fuerit conspiciendum est.

Eum autem nobis exhibent, quæ, sub numeris XXV-XLI, statuuntur vel potius sanciantur in actu solemnæ Visitationis, auctoritate Apostolica ex mandato Archiducum Alberti et Isabellæ de Universitate Lovaniensi factæ et postmodum a Paulo V, P. M. approbatæ. Colligere autem licebit ex quibusdam conditionibus et stipulationibus, quanti Universitas decorem suum honoremque fecerit. Rem nostram tradit titulus : *Qui pro veris Universitatis suppositis sint habendi.*

“ XXV. Ut autem omnibus constare possit, qui pro veris dictæ Universitatis suppositis haberi debeant, decernimus, mandamus, atque præcipimus, ut pro veris dictæ Universitatis suppositis subsequentes habeantur et non alii.

XXVI. Primo, omnes doctores et licentiati superiorum Facultatum.

XXVII. Secundo, earumdem superiorum Facultatum baccalaurei, ac artium doctores, quos biredatos vocant, studia sua prosequentes : verum si studia sua non prosequantur, et ea exerceant, quæ literariæ professioni sunt contraria, vel deveniant mercatores, caupones, sive tabernas tenentes, cerevisiamque indifferenter tam suppositis quam non suppositis vendentes, et aliorum quam verorum suppositorum Universitatis receptores, pagorum prætores, vel aliquorum sæcularium dominorum balivi, drossardi vel officiales, gladii jus exercentes vel non exercentes, inter Universitatis supposita non censebuntur.

XXVIII. Si autem prædicti graduati in suo quiescant gradu, et nullas mercaturas exerceant, etiamsi commensales actu studentes alant, inter Universitatis tamen vera supposita numerabuntur.

XXIX. Porro, sicut illi qui in ministerio sunt Universitatis, etiamsi nec studeant, nec ullum gradum habeant, censentur de corpore Universitatis, ejusque privilegiis fruun-

tur et gaudent; ita vice versa, quicumque sunt in magistratu vel servitio permanenti civitatis, quam dudum in eo sunt, etiamsi graduati sint, censebuntur imposterum de corpore civitatis, et sæculari jurisdictioni subjecti.

XXX. Verum licentiati superiorum Facultatum, qui modo sunt in aliquo stabili officio vel ministerio civitatis, ii permanent ad vitam in possessione privilegiorum Universitatis et inter vera supposita censebuntur.

XXXI. Tertio, pro veris suppositis habebuntur omnes scholares, intitulati, et actu studentes scholasque frequentantes.

XXXII. Quarto, omnia monasteria Universitati incorporata, in quibus viget studium.

XXXIII. Quinto omnes viduæ doctorum et licentiariorum superiorum Facultatum, quam dudum in sua maneant viduitate, et conditionem qualitatemque suam non immutant, nec ulla exercent commercia.

XXXIV. Sexto, omnes veri et jurati impressores, venditores et compactores librorum, ab Universitate admissi et approbati, nulla sæcularia commercia per se exercentes.

XXXV. Septimo, bedelli quinque Facultatum sub restrictione articulo præcedenti posita.

XXXVI. Octavo, notarii, procuratores, janitores, sive executores tribunalium Rectoris et Conservatoris dictæ nostræ Universitatis, debite ad hoc admissi et approbati, et nulla sæcularia commercia prout supra, exercentes.

XXXVII. Nono, ad unamquamque provinciam nuntius unus sub conditione supra posita.

XXXVIII. Decimo, pro unoquoque collegio receptor unus, qui per se et non alios istud officium exequetur, et sub conditionibus supra scriptis.

XXXIX. Si quis autem aliis suis sæcularibus officiis, vel

receptoriiis, unde præcipuum suum quæstum facit, alicujus collegii receptionem adjungat, inter Universitatis supposita non censebitur, quorum tamen numero comprehendetur eujuscumque exigui collegii receptor, aliis sæcularibus receptoriiis vel officiis non implicatus.

XL. Undecimo, verorum suppositorum ministri et ancillæ actu ipsis cohabitantes, famulantes et conviventes, nullam exercentes mercaturam.

XLI. Hos omnes et solos declaramus pro veris Universitatis suppositis habendos et indicandos, alios omnes a suppositorum Universitatis numero resecentes. "

III.

DE FACULTATIBUS.

Quinque facultatibus instructa, institutisque prædita, quibus litterarum potius principiis adolescentuli ætatis inferioris imbuerentur, Universitas Lovaniensis totum scientiæ ordinem complectebatur.

Fere autem ab initio fuit ea Universitatis illius constitutio; nam sex annis ab ipsius fundatione nondum elapsis theologiæ, eousque desiderata, Facultate auctam vidimus. Atque ita Universitas Lovaniensis desursum descendens potius quam sensim ac paullatim ex discipulorum circa unum paucosve prius magistros congregatorum crescentibus tum numero tum necessitatibus conformata, magistrorum quoque sua constitutione universitatem illam juris civilis potius (1) exhibuit quam scholarium; magistri veluti primi occupaverant, neque ipsorum esse possessio desiit. Qui quidem status, quamquam minus præ se fert primam Univer-

(¹) Cf. p. 17.

sitatum originem, docendi tamèn discendique rationibus longe magis conferre videtur.

Inde vero illa in *Nationes* divisio quæ in plurimis Italiae ac Galliae aliisque Universitatibus, a scholarium magis quam a doctrinae rationibus proficiscens, totam fere instituti normam et indolem informabat, Lovanii nonnisi exigui erat ponderis.

Quamlibet Facultatem certo disciplinarum generi destinatum esse neminem latet. Inter ejusmodi igitur disciplinas, quæ unius Facultatis ambitu continentur, aliquod ex rerum natura exurgens vinculum subsistit, quo earum nulla aliarum rationibus vel vicibus aliena est, et quo illæ pro propria indole suos quoque magistros arctius inter se sociare nituntur. Ultra has continuas necessitates, alia per temporum diversitatem vel per magistrorum vel discipulorum varia commoda aut indigentias induci possunt. Sed neque prætereundum summum singularum Facultatum esse negotium ut intra proprium ambitum id præsentent, cui præstando Universitates constituuntur: nempe ad doctrinae fastigium homines evehant, ita quidem ut docendo ipsi pares tandem solemnè pronuntientur iudicio. Hinc Facultatum, ut corporum, auctoritas.

Hæc varia quibus Facultatum amplitudo efficiebatur momenta, variam quoque ipsarum jurium et officiorum speciem inducebant, ad totam aliis Universitatem se referentibus, aliis ad interna solum Facultatis uniuscujusque negotia, eaque et ipsa sub diversis rationibus consideranda.

Quod attinet ad Facultatum in totam Universitatem jura et obsequia, ipsæ recte dici possunt veluti juris fuisse elementa, ex quibus coalescebat totius Universitatis constitutio, Universitatisque fere singula vel munia vel corpora vim suam hauriebant. Verum quidem est neque Cancellarium, neque Judicem Conservatorem privilegiorum electioni Facul-

tatum earumve deputatorum subjectos fuisse. Sed pro Cancellario hoc inde sequebatur, quod ipsius munus circa ejusmodi momentum versabatur, in quo omnis auctoritas visque statuendi atque definiendi ut Sedi Apostolicæ omnino propria agnita erat : in conferendo videlicet jure docendi hic et ubique. Ceterum, missa etiam supra memorata controversia de doctoratus gradu in theologiæ et artium Facultatibus (1), circa universum hoc negotium vere Apostolicum exsequendum Facultatibus maxima potestas facta conspicitur. Alii quidem aliter rem ordinantibus, omnibus tamen jus compete-
tebat examinandi graduum candidatos, Cancellario pro ipsa gradus collatione et « benedictione » Apostolica præsentandos.

Conservator autem privilegiorum constitutus erat, qui hinc quidem Universitati in tuendis ipsius juribus et privilegiis robur adderet et vim efficacem, inde vero jus in extraneos quoque, qui cum Universitatis aliquo membro litem haberent, dicere posset. Ipse ergo robur et jus suum ex Universitatis ipso fonte haurire non poterat : manabant ista in eum ex Sede Apostolica.

Cetera autem munia, quæ vel juri tuendo, vel bonis pecuniisque recipiendis, custodiendis, exsolvendis, actibus conscribendis servandisve, arcendæ petulantiae et delictis reprimendis, juvandis Universitatis et corporum ejus vel officiorum functionibus destinabantur, quotquot erant, fere omnia ex Facultatibus vel in congregatione Universitatis simul omnes convenientium, vel per *turnum*, ut dicebatur, id juris exercentium, electione constituebantur (2). Eo autem amplior tunc temporis erat hæc auctoritas, quo amplioribus

(1) Cf. p. 87 s.

(2) Vid. ex. gr. sup. p. 93 s.

juribus Universitates, ut sui fere solius juris corpora, eminebant.

Varii hi magistratus Universitati per omnium Facultatum conventum congregatæ certis temporibus rationum obnoxii erant; unde non in conferendo solum munere sed et in tuenda bona proficuaque ipsius administratione horum corporum in tuto reposita erat auctoritas.

Si jam ab administrandis negotiis ad ipsam tum consiliorum præbendorum, tum legum ferendarum, tum rerum quotidianarum expediendarum auctoritatem oculos convertamus, profecto, quo Facultatum decretorium pondus in Universitatis totum corpus perspiciatur, memoriam revocasse satis erit eorum, quæ de Universitatis congregatione (1), de Consilio Rectoris (2) et de Tribunali quinque Judicum Appellationum (3) disserentes tradidimus.

Ultimum utrumque institutum membra a singulis Facultatibus electa constituebant; ad primum vero quod spectat, Facultatum momentum eo luculentius inde exsurgit, quod in congregatione non promiscue ac viritim statuenda decernebantur, sed quum in cœtu communi communicata fuissent, ab unaquaque Facultate seorsim in judicii decretique partes trahebantur; earum vero singulæ, quicumque esset membrorum numerus, nonnisi ut Facultas considerarentur; suffragio scilicet uno per deputatum suum coram Rectore exprimendo singulæ gaudebant.

Ejusmodi varia tantique ponderis jura mentem ad illa revocant, quæ de Universitate Lovaniensi disserens Vernulæus statuerat: «*Forma Academiæ hujus mixta est, »* et recte monarchiam aristocratica ratione temperatam

(1) Cf. p. 95 ss.

(2) Cf. p. 97 ss.

(3) Cf. p. 99 s.

» dixero (1). » Si enim ipsa Facultatum constitutio, prout Lovanii vigeat, attendatur, vim illam auctoritatemque maximam quibus ista corpora pollere vidimus, non in manibus omnium, qui tamen sensu quodam lato Facultati annumerabantur, sed aliquot veluti optimatum collocatam invenimus. Ne sermo quidem nobis hic est de illa in *Nationes* et secundum ipsas divisione, juxta quam in plurimis Italiae, Galliae et Hispaniae Universitatibus omnia a scholaribus (2) et procedebant et agebantur. Sed Facultates ipsae, quaedam saltem, Lovanienses, certum faciendum delectum certasque conditiones in aliis Universitatibus non semper statutas sanxerant. Intra singulas praeterea Facultates consilium aliquod arctius habebatur, multis non levis momenti negotiis tractandis destinatum, neque prorsus libere a ceteris membris constitutum.

Theologiae quidem Facultas omnes Theologiae doctores admittebat. Ipsa tamen quaedam inferiori Theologiae gradui adipiscendo praestituta conditio limitem haud spernendum hic sanciebat, illa nimirum qua baccalaureatus in S. Theologia, nisi de Religiosis (3) ageretur, illis qui artium magisterium non obtinuerant praecludebatur. In utraque quidem jurium Facultate et licentiati ad concilium admittebantur, dummodo Lovanii licentiae gradum obtinuissent. Sed in Facultate Artium, praeter aliquot quos dicerem magistratus, ad concilium regulariter non admittebantur nisi sex jam annorum *biretati*, id est doctoris bireto donati. Immo horum ipse numerus limitatus erat, et ita quidem ut admissio doctorum a Facultate penderet : prohibitum enim erat, quominus

(1) *Acad. Lovan.*, p. 9.

(2) Magnam tamen partem longe provectoris aetatis, conditionisque vel publicae vel privatae absque ulla comparatione absolutioris quam nostrarum Universitatum studiosa juvenus.

(3) Pro Religiosis requirebantur certa superiorum testimonia.

in concilio plures quam quadraginta octo doctores essent , quorum viginti quatuor ex quatuor pædagogis , alterius vero mediæ partis designatio ex delectu qualitatumque ponderatione , a concilio faciendis , locum haberet.

Singulæ itaque Facultates habebant Collegium aliquod strictius , illis veluti præstitutum , et negotia quæ concilii coactionem vel ordinariam vel extraordinariam natura sua non postulabant ordinans. Membrorum hujus consilii , Collegium quoque sæpe vocati , varius pro variis Facultatibus erat numerus. Conditions requisitæ vel temporis vel dignitatis , licet non eadem ubique , ubique tamen tum singulorum membrorum exindeque totius collegii gravitatem , tum etiam , si locus esset , diversorum corporum institutorumque , quibus magnam partem Universitas constituebatur , rationes pro æquitate respiciebat. Theologiæ Facultatis secretum consilium illud octo doctoribus constabat ; juris autem Facultates ambæ , licet distincta corpora , non habebant nisi unum idemque secretius collegium , idque non pluribus quam decem membris consistere debebat. Medicæ Facultatis collegium quatuor ipsius capiebat ordinarios professores ; Artium consilii minoris membra vel deputatos ordinarios legimus fuisse quatuor procuratores nationum , cum decano , receptore (1) et quatuor gymnasiarchis seu regentibus pædagogiorum. Hic decanus præerat ; collegium utriusque Juris Priorem trimestrem sibi eligebat ; Prior collegii medici , semestris , per ordinem a quatuor ordinariis professoribus , hujusce collegii membris , constituebatur. — De collegio Facultatis Theologiæ notandum est , illud membra sua et

(1) Is pecuniarum recipiendarum curam habebat. Universitati quidem suus quoque receptor erat , hoc autem singularum Facultatum receptoris proprii munus horum institutorum propriam corporisque fere liberi rationem exhibet.

quidem ex doctoribus docentibus vel non docentibus, ipsum elegisse; numerum quoque octonarium transgredi poterat, ea tamen lege, ne plures quam octo emolumenta membris hujus collegii præstita participarent.

Hæc itaque *Consilia stricta* certa quadam intra Facultatem regendi auctoritate gaudebant, et, variis tamen secundum variarum Facultatum indolem et necessitates, juribus potiebantur.

Nobilissimum autem consiliorum strictorum munus hoc dixerim, quo examina gradibus academicis adipiscendis prævia horumque veluti limen, ab ipsis potissimum habebantur, ita quidem ut ex illorum fere judicio ejusmodi honorum et jurium, quæ summum studiorum doctorumque laborum præmium constituunt, adeptio penderet.

Quod quidem consiliorum strictorum jus Universitatem Lovaniensem tempore ejusmodi institutorum jam maturiori enatam ostendit. Vi enim propria ac veluti nativa doctoratus quum absolutæ in singulis scientiis adeptæ peritiæ argumentum esse censeretur, simul cum docendi illas jure auctoritatem præstabat judicandi de aliorum, qui illud adipisci vellent, sufficienti doctrina et aptitudine. Temporibus vero decursu in plurimis Universitatibus ex aucto jam maxime promotorum doctorum numero atque, si de magnis saltem civitatibus ageretur, intra ipsas frequenti, aliquod strictius in sinu singularum Facultatum *promovendi* Collegium erigere placuit, ne disciplinarum judicium partesque illorum essent, quorum cum disciplinis poterat valde oblitteratum esse commercium, rationesque ab Universitatis et scientiæ rationibus valde diversæ.

Missis jam consiliis strictis, ipsarum Facultatum corpus propius consideremus.

Quæ membra Facultatum fuerint dictum est. Caput vero

Facultatis erat Decanus, ab ipsa Facultate, neque semel solum in anno, electus, vir qui doctrina indolisque præstantia polleret, tuendis tam Facultatis quam Universitatis juribus aptus; deputatus inde *ordinarius* Facultatis tam ad Rectoris consilium quam pro ceteris generalis momenti negotiis; cogens Facultatem suo vel etiam membrorum Facultatis, immo in Facultate theologica unius magistri, arbitrio.

Pro ipso Decano ut et pro aliis Facultatis Artium dignitatibus vim exserebat illa quam innuimus, Lovanii minoris ac alibi ponderis, in *Nationes* divisio. Quatuor quippe hujus Facultatis nationes erant constitutæ, Brabantiae, Galliae, Flandriae, Hollandiae, ordinatumque erat ut Brabantiae nationi omnes accenserentur qui ad nullius aliarum territorium origine pertinerent. Hæc quidem divisio magnum momentum inde hauriebat, quod statutum erat eum qui ad totius Facultatis dignitates eligendus erat, per ordinem alternum e singulis nationibus assumptum iri. Porro singulæ nationes propriam sibi statis temporibus nominabant procuratorem, in ipsarum sinu veluti Decani cujusdam inferioris munere fungentem, ipsaque die qua Decanus ab ipsis electum. Procuratores vero hi nationem quisque suam quando et quoties opus fuisset cogere poterant. In deliberationibus totius tum Universitatis tum Facultatis omnia nationum membra sub vel coram Decano Facultatis simul deliberabant. Rector tamen ex Artium Facultate assumendus absque nationum respectu eligebatur. Procuratorum nationum dignitas exinde majus assumebat pondus, quod cum quatuor pædagogorum capitibus, decano et receptore consilium Facultatis strictius efficerent. Præterea ordo personarum sive officiorum, potissimum in pædagogis, perpetuo servandus juxta nationes describebatur.

Facultatum interna auctoritas potestasque circa res gravissimi ponderis versabatur. Ipsæ sua statuta decernebant; in quibus omnia fere quæ finem ipsarum ipsarumque efficientiam spectabant ordinabantur.

Disciplinas in singulis Facultatibus publici professores tradebant, in quorum perficienda nominatione et principis et civitatis et Universitatis variæ partes erant. Locum autem non exiguum Lovanii obtinebant collegia et pædagogia, in quibus sæpe certi professores aut regentes secundum fundatorum leges constituebantur. Universim tamen debebant tam domorum illarum incolis quam aliis Universitatis scholaribus publici magistri liberum et vere publicum accessum præbere, nisi scholares ipsi libertati propriæ limites posuissent.

Publicorum magistrorum alii habebantur *ordinarii*, *extraordinarii* alii, vel etiam *seniores* et *juniores*, illique tum certo honoris juriumque, tum commodorum gradu distincti.

Circa religiosos, quos ex diversis ordinibus frequenter in suis cathedris vetus Universitas Lovaniensis collocabat, quæ statuta fuerint, quando de collegiis eorum in Universitatis corpus receptis sermo erit, videbimus.

Publicis igitur prælectionibus scholarium commodis cavebatur. Sed, aliquibus quidem positis conditionibus, præsertim de non legendo horis quæ damnum publicis professoribus inferre potuissent, universum illud doctorum in aliquo Studio generali a Sede Apostolica erecto vel confirmato renuntiatorum, dummodo pro rigore examinis ad illum apicem pervenissent, ubique legendi jus Lovanii quoque agnoscebatur. Quoâd libertatem scholarium hanc theologicæ saltem Facultatis statuta illis conditionem præscribebant, ne doctorem a se in regentem electum, alio assumpto, desererent.

Publicis professoribus ejusmodi materiarum horarumque

ordo præfixus erat, qui absolvendum sineret per certum aliquod tempus studiorum curriculum. Moræ uniuscujusque gradus academici adipiscendi ex singularum Facultatum auctoritate statutæ erant, infra quas ad illos ascendere absque speciali licentia non prostabat.

Gradus autem ordinarii erant baccalaureatus, licentia, doctoratus. In Facultate Artium illos gradus adipiscendos præcedebat alius quidam publicus actus, *determinantiæ* vocatus: « in eo, » inquit Vernulæus, « singuli juvenes Logicæ » studiosi in celebri totius Academiae consessu de quæstione » aliqua Ethica, quam præses professorum aliquis proponit, sententiam suam dicunt (1). » — Philosophiæ cursus duos annos complectebatur. Baccalaureatus duplex ibi habebatur: post trimestre in Physica studium adipiscendus alter, alter absoluto Metaphysices et universæ philosophiæ studio. Licentiatos creandi modo in Artibus Lovanii hoc quoque omnino proprium erat, quod exinde, comparatione inter cunctos instituta, celeberrime ille Primus, quem dicebant, exsurgebat. Ceterum in Artium Facultate litterarum quoque studia florebant illisque præcipue devovebatur præclarum illud Trilingue seu Buslidianum (2) collegium. Medicæ Facultatis studia triennio debebant posse absolvi; baccalaureatus sesquianno; habebatur porro in Facultate collegium unum baccalaureorum, in quo unus decanus et fiscus. Juris civilis et juris ecclesiastici prælectiones ita distribuebantur, ut licentia alterutrius juris post tres, utriusque vero post quatuor annos obtineri posset; sæpe sæpius tamen plures anni his studiis videntur fuisse impensi. Eadem duarum

(1) *Acad. Lov.*, p. 60. Cf. tamen Molan., Append. I, *Stat. Fac. Art.*, p. 1098, ubi etiam de privatis determinantiæ actibus non solemnibus, habendis tamen in publica schola, statuitur.

(2) Ab auctore Hieronymo Busleiden sic nuncupatum.

licet distinctarum Facultatum necessitudo nedum e communi quoque illo quod illi præerat strictiori collegio, sed et ex modo ordinandi disputationes per turnum elucet, ita quidem ut, quum tres essent « cæsarii, » una statueretur Pontificii juris. Baccalaureatus in utroque jure nisi expleto sesquianno appeti non poterat. Vetitum autem erat ne quis absque licentia Prioris et Facultatis privatim legeret. Sicut medicæ Facultatis, ita baccalaurei juris utriusque collegium habebant cum decano et fisco; omnibus his jam alias memoratis baccalaureorum collegiis exercitia quædam erant et disputationes scientiæ illiusque usui promovendis perquam apta.

In theologica Facultate vidimus prohibitionem factam ne quis baccalaureus renuntiaretur, nisi vel Artium magister vel religiosus. Tria porro baccalaureorum genera erant. *Baccalaurei cursores* (1) debebant, antequam hoc gradu potirentur, per tres annos theologiæ lectiones ordinarias et publicas disputationes in scholis audisse, aliaque quædam præstitisse, ex quibus præcipue colligi posset, candidatum tota Biblia cum Summa D. Thomæ diligenter legisse; præsentabantur hi magistrorum collegio per magistrum ab ipsis libere electum, sæculares quidem per secularem, regulares vero per regularem. Ut ad sequentem actum procedere posset, debebat baccalaureus cursor librum aliquem veteris aut novi Testamenti, manu sua scriptum et ex probatis auctoribus diligenter commentatum, decano et collegio congregatis præsentare, et tum lectiones ordinarias, tum disputationes diligenter visitare. His peractis, secundoque superato ten-

(1) *Cursores* dicti, vel quia statum exercitorum cursum absolverant, vel quia sub alicujus magistri ductu ad cursum aliquem de libris S. Scripturæ vel theologicum faciendum admittebantur. Cf. du Cange, *Glossar. med. et infim. Lat.*, verbo *cursor*, Häusle, l. c., alios.

tamine, renuntiari jam poterat *Baccalaureus sententiarum*, ad lecturam nempe Sententiarum admitti. Baccalaurei vero sententiarum postea ad *Baccalaurei formati* gradum evehebantur: ad hoc vero requirebatur ut continue in loco studii privilegiati, ubi vigeret studium theologiæ, primum et secundum Sententiarum libros inchoassent proprioque labore absolvisent, et ad tonsuram clericalem promoti fuissent, priusquam vero *tertium principium*, nempe initium explicandi tertium Sententiarum librum, fecissent, baccalaurei formati censi non poterant.

Ad licentiam tres novi anni requirebantur, tum audiendo lectiones et argumentando in disputationibus, tum tertium et quartum Sententiarum complendo occupati.

Si de temporis spatio quæras, „ curriculum Theologico bravo destinatum, „ inquit Vernulæus, „ septennii hodie est, olim decenni (1). „

Studia autem in variis Facultatibus, prout ex dictis jam colligi potuit, variis multiplicibusque disputationibus similibusque exercitationibus promoveri, eorumque labor vividus jucundusque curabatur. Frequentes quoque fiebant circa illa quæ magistri docuerant ab ipsis interrogationes sive examina. Intimæ ex disciplinis haustæ magistrorum scholariumque vicissitudines obtinebant. Illis vero fovendis ampliandisque non parum inserviebant collegia, quotidiani vere ac prope communis vitæ usus inter professores et discipulos instrumenta.

(1) *Acad. Lov.*, p. 44.

IV.

DE CONDITIOE SCHOLARIUM, DE COLLEGII ORDINARIIS, ET DE RELIGIOSIS
ET CANONICORUM COLLEGII UNIVERSITATI UNITIS (1).

Scholarium Lovaniensis sicut omnium fere Universitatum duplex erat degendi vivendique forma : aliis passim civitatem domosque privatas habitantibus, aliis receptis in pædagogia et collegia, subque eorum lege constitutis. His accedunt considerandi scholares regulares illorum Ordinum quorum conventus Lovanienses in Universitatis corpus quoad jura et privilegia recepti erant.

Quæ ad primam studentium classem ordinandam sancita erant, reliquos quoque, servatis servandis, attingebant, legemque constituebant quasi communem scholaribus.

Quicumque studiorum gratia Lovanium accedebat, intra quindenam debebat intitulari et in Universitatis matriculam inscribi (2), ante inscriptionem vero debebant in manibus Rectoris quatuor juramenta præstare, quorum tria priora in antiquissimis codicibus reperiuntur, quartum autem tempus quo introductum fuit præ se fert :

“ Primo, juro quod observabo jura, privilegia, libertates, statuta, ordinationes et consuetudines laudabiles Universitatis studii Lovaniensis ad quemcumque statum devenero; neque laborabo scienter in aliquo, quod in præjudicium eorumdem possit redundare. ”

“ Secundo, quod observabo pacem, tranquillitatem et

(1) V. AA. laud. passim; præsertim vero Molan., t. II, App. *Vet. Stat.*, Valer. Andr. et Vernul. in illis quæ tradunt occasione pædagogiorum et collegiorum, Vernul. quoque libri II, capite XI, p. 85-88.

(2) Exceptis illis, qui in aliquo quatuor pædagogiorum Artium studio incumbabant, pro quibus mora usque ad finem Rectoratus qui tunc erat protrahebatur.

concordiam dicti studii in se, suis facultatibus et membris, sub regimine et obedientia unius Rectoris. »

« Tertio, quod Universitati et ejus Rectori pro tempore existenti in licitis et honestis parebo, ac debitum honorem illi impendam. »

« Item juro me ex animo detestari universa dogmata Martini Lutheri et aliorum quorumlibet hæreticorum, quatenus doctrinis veteris et Catholicæ ac Romanæ Ecclesiæ adversantur; et sequi velle ac retinere fidem veterem prætractæ ecclesiæ, sub obedientia unius summi Pastoris Romani Pontificis. »

Quartum vero ejusmodi juramentum eo luculentius religiosissimum devotissimumque in Ecclesiam Universitatis animum ostendit, quod illud ipsa etiam cum multorum Germanorum resistentium discessu retinendum sanxerit. Postea nedum professoribus et ad gradum academicum promovendis, sed cunctis in ipsius matricula inscribendis, addendi professionem fidei a Pio IV, primis solum jure præscriptam, necessitatem Universitas injunxit.

His de recta Fide cautum erat, morumque honestorum prævia quædam spes erat. In hujus spei subsidium non parum conferebant tum ipsius Rectoris absoluta in scholares delinquentes vel male moratos jurisdictio, tum promotoris auctoritas (1).

Non pauci eorum qui studiis Lovanii incumbabant, in collegiis (2) vitam agebant. Hæc autem collegia, fere ab ipsius Universitatis Lovaniensis origine instituta, sensim

(1) De variis quibus studiorum assiduitati honestisque moribus consulebatur legibus ac statutis vid. Vernulæum, Valerium Andream, et antiqua statuta apud Molanum.

(2) V. Mol., I, 622 sqq., II, App. *Ant. Stat.* 1153 sqq.; Val. Andr., 231 sqq.; Vernul., 65 sqq., 77 sqq., 110 sqq.

sine sensu quadraginta tria numero exstiterunt. Erant autem domus quæ certis aliquibus Scholaribus sub certa quadam disciplina constituendis tectum et victum præstabant. Pauperibus universim destinabantur; sed et pius in suos, patriam, patriumve locum animus causam fundandi vel amplificandi sæpe præbebat. Aliquando etiam patebant ditioribus pretia solventibus.

Bursæ porro sæpe collegiis ab aliis annectebantur, stipendia nempe annua, seu certi proventus studiosis, secundum regulam a fundatoribus præscriptam eligendis, præbenda. Horum collegiorum alia recipiendis tantum et sub certa disciplina fovendis scholaribus destinabantur, dum alia scientiarum magistris qui scholas regebant instructa erant, alia tandem religiosorum quorundam ordinum erant extra Lovanium constitutorum, sed ibi suis scholaribus, Almæ Lovaniensis Matris lacte nutriendis, domos proprias seu collegia erigentium.

Alia quoque collegiorum divisio prostat, secundum ordinem facultatum quarum studiis ipsorum incolæ vacarent. Sed si maximam partem peculiaribus Facultatibus addictis peculiariora quoque collegia patebant, alia tamen, *miscella* dicta, a plurium studiosis obtinebantur.

Aliam fuisse collegiorum ubi disciplinæ simul tradebantur, aliam illorum conditionem ubi potius honestum religiosumque aliquod diversorium scholaribus præbebatur, rerum naturæ est. Exercitia tamen disputationesque disciplinarum neque a collegiis posterioris generis præcludebantur.

Collegia in quibus disciplinæ aliquæ docebantur, *Pædagogiorum* nomen nanciscebantur; eorum præcipua Facultas Artium obtinebat. In hac autem præfulgebant ceteris quatuor quidem philosophica, unum vero literarum, illud

nempe trilingue cujus supra mentio erat. Quatuor illa priora : *Castri, Porci, Falconis, Lili*, mox notam præ se tulerunt fere publicam, non docendi solum, sed et in Facultate Artium auctoritatis. Quum enim initio singulus fere Artium magister in domo sua vel in publica Artium schola profiteretur, talis vero lectionum promiscua multitudo parum juventutis bono conducere videretur, Facultatis decreto sancitum est, ne publicæ philosophicæ prælectiones, præterquam duæ in publica schola Artium, in aliis quam in istis quatuor domibus fierent, quæ sic suæ Facultatis veræ publicæ scholæ evaserunt. Præterea vidimus quatuor horum «gymnasiarchas» membra fuisse consilii minoris Facultatis suæ (1). Quæ quum ita ordinata fuissent, majorem jam Facultatis sollicitudinem hæc pædagogia provocare debuerunt, unde his communis quædam interior disciplina præstituta fuit.

Atque hæc de collegiis ordinariis sufficiunt; jam peculiariter quædam delibanda sunt de Religiosis et Canonicorum collegiis.

Omnium fere celebriorumque Catholicarum Universitatum more, antiqua Universitas Lovaniensis cum religiosis Ordinibus multiplices vices habebat. Horum satis amplus numerus Lovanii consederat, vel ante vel post erectam Universitatem, hujusque præclari instituti splendor, commodaque doctrinæ ac privilegiorum participandorum ad plurimum talis sedis eligendæ consilium non parum contulerant.

Inter domos autem religiosas quæ hoc studiorum privilegiorumque vinculo cum Universitate connectebantur, quædam arctiores cum ipsa necessitates habuerunt. Jam si primos professores qui Lovanii theologiæ studiis initia fece-

(1) Cf. p. 108.

runt consideraveris, et seculares et regulares amico fœdere ibi sociatos repereris : cum prioris conditionis doctoribus, magistris Ordinum Augustiniensium, Fratrum Prædicatorum, Franciscanorum, Carmelitarum. Mox ultra progressum est. Anno 1447 cum Mendicantibus de illorum Lovanii existentium cœnobiorum cum Universitate unione certis quibusdam stipulationibus et pactionibus conventum est. Præcipuis vero clausulis statuebatur : quod omnes et singuli Religiosi talium cœnobiorum respective tenerentur nomen suum dare Universitati, inscriptione facta in ipsius matricula et præstare juramenta ad hoc solita ; duo vero vel saltem unus ex quolibet conventu continuo visitaret lectiones in facultate Theologica secundum statuta Universitatis ; quod autem hoc mediante omnes de claustro censerentur tamquam studentes et supposita, gauderentque privilegiis et libertatibus Universitatis ; hæc immo Ordinem seu conventum sic incorporatum in causis civilibus et personalibus, dummodo ad Ordinem in se non spectarent, deberet tueri ac defendere, de eisque cognoscere ; unde vicissim ad collectas seu bursas communes quas, rebus magni momenti postulantis, Universitas ordinare poterat, singuli ejusmodi conventus solverent duas bursas qualesolvere solebant supposita ordinaria mediæ conditionis. Statis autem et solemnibus Missis communibus per Universitatem celebrandis duo semper e quolibet claustro interesse debebant.

Cathedris theologiæ sæpe regulares insedebant, hac tamen lege, ne ex eodem Ordine religioso duo neque ut regentes neque ut membra stricti collegii Facultatis theologiæ admitterentur, nisi ex gravissima causa, et si talis exceptio fieret, pro uno solum, ea vice, Ordine ; præterea regularium, vel in Facultate regentium, vel stricti collegii

membrorum numerus secularium numerum excedere non poterat. Quanta vero sollicitudine et benevolentia Universitas Religiosis suis membris providerit, luculentius effici non posse credimus, quam ex ipsorum veterum statutorum ab Ill. de Ram (1) communicatorum sequenti loco : « In qua » admissione » (ad collegium strictum facultatis theologicæ) « volumus haberi rationem... similiter religiosorum ejus » ordinis in quo viget studium theologiæ, ad eum finem, » ut studiosi illius ordinis aliquem sui ordinis magistrum » habeant qui eos utiliter in suis responsionibus dirigat » et eorum actibus præsit. »

Rector autem ex Regularibus assumi non poterat.

Canonicorum quoque collegiorum quorundam unio cum Universitate facta fuit. Hæc erant duo collegia ecclesiarum S. Petri et S. Jacobi Lovanii. Nonnulli ex Pontificis Romani concessione harum ecclesiarum canonicatus certis Universitatis cathedris ipsarum quoque Facultatum non sacrarum destinati erant; ita quidem ut professores qui hos obtinerent, absque suscipiendi sacros Ordines obligatione, gauderent tamen iisdem privilegiis et juribus, quibus ipsi antiqui canonici. Æquum exinde visum est, et ipsa collegia in Universitatis sinum subque ipsius jurium et privilegiorum tutelam recipere.

(1) L. c. Suppl. ad Mol.